

HAYMANA YÖRESİ TORTUL DİZİSİNİN DÜŞEY YÖNDE GELİŞİMİ VE YANAL FASİYES DAĞILIŞI

Salih YÜKSEL

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Jeoloji Bölümü , Trabzon

ÖZET. — Özellikle Haymana yöresini kapsayan bu deneme, bu bölgede daha önce yaptığımız bir incelemenin¹ verileri üzerine kurulacaktır. Bu yörede Alt Kretasenin üst seviyelerinden başlayan tortul dizi, Alt Kretase sonunda geçen orojenik faz bir yana, Üst Kretase, Paleosen, Alt ve Orta Eosen boyunca tektonik yönden bir kesikliğe uğramamasına rağmen, birçok tortulaşma kesiklikleri dolayısıyla çok net litostratigrafik birimlere ayrılmıştır. Bu birimler tortul megasekans ve megadevirler şeklinde sıralanırlar ve yanal fasiyes değişimlerine rağmen bu özelliklerini korurlar. Tortul dizinin ayrıntılı tasviri söz konusu incelemede verilmiştir. Burada stratigrafiyi kısaca özetleyelim:

<i>Formasyon adı</i>	<i>Yaşı</i>
Çayraz formasyonu	Alt Lütésien
Karahoca formasyonu	İpresien - Alt Lütésien
Gedik formasyonu	Üst Paleosen - İpresien
Kadıköy formasyonu	Paleosen
Çaldağ formasyonu	Paleosen
Kavak formasyonu	Üst Mestrihtien
Haymana formasyonu	Kampanien - Alt Mestrihtien
Kocatepe ve Yılanlıhisar formasyonları	Alt Senonien
Seyran formasyonu	Senomanien - Turonien
Çaltepe formasyonu	Barremien - Apsien

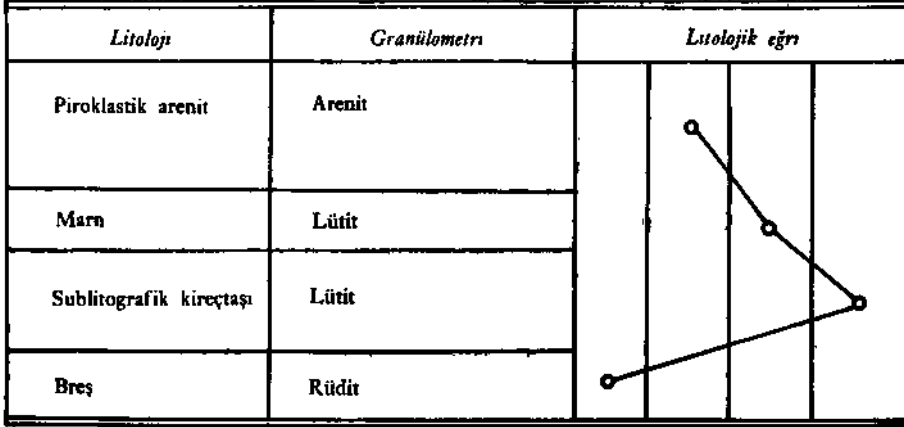
Havza Alt Kretaseyi müteakip, Haymana kasabası doğusundaki Çaltepe'den geçen bir yüksek dipole şekillenmiştir. Bu yüksek dip üzerinde tortuların kalınlığı azalmakta, batı ve doğusundaki Haymana depresyonu ve Karakoca - Yeniköy depresyonlarında ise kalın tortu birikmektedir. Haymana depresyonunu ise batıdan, ne zaman oluştuğu kesinlikle bilinmeyen bir neritik platform sınırlamaktadır.

Şekil 1, bu morfolojik birimlerin dağılımını, dizinin düşey gelişimini ve morfolojik birimlere göre fasiyeslerin yanal dağılımını göstermektedir.

Seyran formasyonuna ait sublitografik kireçtaşları ile Çaltepe formasyonu kireçtaşları arasındaki sınır pek net olmasına rağmen, kireçtaşı breşleriyle bu kireçtaşları arasındaki geçiş biraz muğlaktır.

1 Etüde géologique de la région de Haymana (Turquie Centrale).

Bu breşlerin konumu ve yaşı, söz konusu incelemede tartışılmış ve Seyran formasyonunun tabanına konması uygun görülmüştür. Alt Kretase kireçtaşlarının çakıllarını kapsayan bu breşler Çaltepe yüksek dibinin özellikle doğu ve batı kısımlarında gelişmiştir. Bütün tortul dizi boyunca etkisini gösteren bu yüksek dip, bu esnada su üzerinde bulunmaktaydı. Bu yüksek dibin özellikle doğu kısımlarında gelişmiş olan sublitografik kireçtaşlarının tortulaşması sırasında ise, su altında kalmıştır (Şek. 1: I, II, III). Bu formasyon sırayla marn ve piroklastik arenitlerin çökmesiyle tamamlanır. Tabandan tavana rüdit, lütit ve arenit sıralanışı dolayısıyla bir tortul megadevir teşkil eder. Aşağıdaki şekil bu sıralanışı göstermektedir:

Kocatepe formasyonu breş, konglomera ve kumtaşlarıyla başlar. Haymana depresyonu kısmında bulunan breşlerin Alt Kretaseden beslenmiş olması sebebiyle, Çaltepe yüksek dibinin bu sırada su üzerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu rüditler seviyesi yüksek dip üzerinde mevcut değildir. Doğu ve batıdaki depresyonlarda tortulaşan konglomeralar yüksek dibe doğru yanal olarak arenitlere geçmektedir. Formasyon pembe renkli pelajik kireçtaşlarıyla tamamlanmakta, üzerine arenit-kiltaşlarından oluşmuş bir fliş (Yılanlıhisar formasyonu) gelmektedir (Şek. 1:IV). Tümü rüdit, lütit, genellikle arenit sıralanışıyla bir tortul megadevir teşkil etmektedir:

Haymana formasyonu da rüdit, arenit, lütit ve arenit sıralanışıyla bir megadevir oluşturur. Daha ayrıntılı olarak sıralanış şöyledir: arenit ve konglomera sekanslarından oluşmuş bir fliş, tedricen arenit-kiltaşlarından oluşmuş flişe geçer. Müteakiben marn-kireçtaşı ve arenit-marn sekanslarından oluşmuş flişler yer alır. Granülometri göz önünde bulundurularak bu flişler sırayla şöyle adlandırılabilirler:

<i>Fasiyes</i>	<i>Litolojik eğri</i>		
Areno-fliş			
Lüto-fliş			
Areno-fliş			
Rüdo-fliş			

Kavak formasyonu Haymana depresyonunda bir rüdo-flişle başlar. Yüksek dip üzerinde areno-flişe geçer. Karahoca-Yeniköy depresyonunda kalkarenitler hâkim olur. Müteakiben Haymana depresyonunda areno-fliş ve lüto-flişler yer alır. Bu fasiyesler doğuya da şâildir. Batıda, neritik platform üzerinde zirvede kalkarenitler bulunur. Bu fasiyes Haymana depresyonundan itibaren yanal olarak areno-flişe geçer (Şek. 1: VI). Bu formasyon da morfolojik bölgelere göre değişen bir tortul megadevir oluşturur:

Haymana depresyonunda

Areno-fliş			
Lüto-fliş			
Areno-fliş			
Rüdo-fliş			

Çaltepe yüksek dibi üzerinde

Areno-fliş			
Lüto-fliş			
Areno-fliş			

Karahoca-Yeniköy depresyonunda

Areno-fliş			
Lüto-fliş			
Areno-fliş			

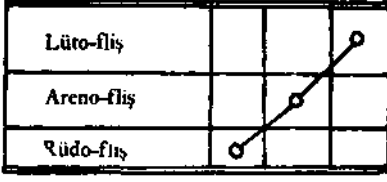
Çaldağ formasyonu, batıda neritik platform üzerinde kalkarenit fasiyesindedir. Haymana depresyonundan itibaren doğuya doğru fliş fasiyesine geçer (Şek. 1: VII).

Kadıköy formasyonu neritik platform üzerinde marn fasiyesindedir. Depresyonlarda fliş fasiyesine geçer. Birçok yerlerde tabanında ince bir rüdo-fliş bulunur. Bu, tedricen areno-fliş ve lüto-flişlere geçer. Böylece bu formasyon bir tortul megasekans teşkil eder:

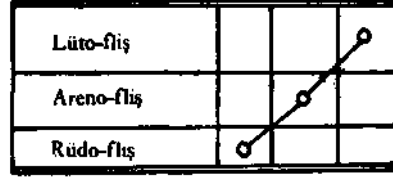
Lüto-fliş			
Areno-fliş			
Rüdo-fliş			

Gedik ve Karahoca formasyonları da birer megasekanstırlar; Şöyleki, Gedik formasyonunun tabanındaki rüdo-fliş yersel (özellikle bölgenin doğu kısımlarında) ve daha ince, Karahoca formasyonunun rüdo-fliş ise, özellikle güneyde oldukça kalındır.

Gedik formasyonu

Karahoca formasyonu

Sonuç. — Üst Kretase formasyonlarının birer megadevir oluşturduğu görülmektedir. Buna karşı Çaldağ formasyonu, özellikle fliş fasiyesinde, bir derecelenme göstermez. Bunu takiben Paleojen formasyonları ise birer megasekans teşkil ederler. Bu ilginç bir olgudur.

Yayına verildiği tarih, 7 ağustos 1972